

חינוך לחיים

פרשת ואתחנן

"לא את אבותינו כרת ה' את הברית הזאת כי אותנו אלה פה היום כולנו חיים. פנים בפנים דבר ה' עמכם בהר סיני"

משה רבינו עומד ומזהיר את כל בני ישראל לדורותיהם שלא יאמרו שקבלת הברית היתה רק לאלו שהיו שם בהר סיני בגופם, כי קבלת התורה היתה לכל בני" עד סוף כל הדורות, כי כולם היו שם בנשמותיהם. ומוסיף משה ואומר שכריתת הברית הזאת נעשתה באופן של 'פנים בפנים'. מה הכוונה בכך??

כת' במסכת סופרים 'תני ר' חנינא בר פפא, פנים שוחקות לתלמוד, פנים שוחקות לאגדה' דהיינו שלצורך הלימוד ולצורך התלמיד, צריך ללמוד דווקא באופן זה של פנים שוחקות ומאירות. ועל זה עומד משה רבינו ומזהיר את בני ישראל לדורותיהם, שידעו שהדרך היחידה להעביר ולהעתיק את השמועה לתלמידיהם ולבניהם, היא אך ורק באופן ובגוונא זה של פנים מאירות, פנים מסבירות, רק באופן הזה אפשר להנחיל את התורה בלבבות עם בני ישראל, ומשה עומד ותובע מכל איש ישראלי שיראה פנים שוחקות לתלמידיו ובניו. כך נהג הקב"ה עם עמו ישראל בעת מתן תורה, וכך צריכים עם בני ישראל להמשיך להעתיק את השמועה באופן הזה דווקא!!!

ואם נדייק נאמר 'פנים' לשון רבים להורות שלא רק הרב המלמד צריך שיהיו לו פנים שוחקות, אלא שעליו מוטלת החובה לפעול שגם פני התלמיד יהיו 'פנים שוחקות' לפי שרק כך באופן הזה ניתנה תורתנו הקדושה. ואם הקב"ה נהג כך, ואם כך נהג גם רבה בדור דיעה כנאמר במסכת שבת דף ל' רבה מקמי דפתח להו לרבנן אמר מילתא דבדיחותא' אז מה נאמר אנו בדור עני ויתום, שבוודאי צריך להקפיד על כך ולהראות פנים שוחקות, כי לא הקפדן מלמד!

ובזה מצאנו חידוש גדול במסכת כלה רבתי (ד.ל"א) 'לא הקפדן מלמד, לא צריכה, דאפילו במילי דרך ארץ'. אמר אבא אליהו זכור לטוב, לעולם אין התורה מתפרשת, אלא ממי שאינו קפדן, ואף אני איני נגלה אלא למי שאינו קפדן'. רואים במשנה זאת שלא רק בתלמוד צריך להראות פנים שוחקות, אלא אפילו במיל דדרך ארץ צריך האב לדבר עם בנו, והרב עם תלמידו ובעצם כל אדם עם חברו בנחת ובפנים שוחקות, וממילא זה מחייב כל אחד לסגל לעצמו פנים שוחקות בכל עת ושעה.

ואם נשים לב אליהו הנביא מחדש כאן, שהרי במשנה רק משמע שלא ראוי שהקפדן ילמד מחמת קפדנותו, אך אליהו הנביא מגלה ואומר 'לעולם אין התורה מתפרשת אלא ממי שאינו קפדן' כלומר אין שום מציאות שהתורה תתפרש מן הקפדן!!!

ואם שמנו לב אליהו הנביא הוכתר פה בשם 'אבא אליהו' ללמדנו שבכל דבר צריך לנהוג כאב רחום כאלהו הנביא ותמיד לדבר בפנים שוחקות!!! ובל נשכח שאלהו עצמו בתחילת דרכו דיבר דברי הקפדה על בני ישראל עד שהקב"ה אמר לו כלך מדרך זו!! כמסופר בפרקי דרבי אליעזר שהקב"ה נגלה לאלהו ואמר לו 'מה לך פה'. ענה לו אליהו 'קנא קנאתי לה' צבקות כי עזבו את בריתך בני ישראל' אמר לו הקב"ה חייך שאין עושים ברית מילה עד שאתה רואה בעיניך' ומכאן התקינו בכל ברית לעשות כסא של אליהו. כי אותו הפה שהעיד על בני ישראל 'עזבו את בריתך' אותו הפה יעיד בכל ברית שבני' מקיימים את ברית ה'.

ברחוב יש כל כך הרבה פיתויים ו'הנאות', שכדי למשוך את ליבם של תלמידנו וילדנו אל בית המדרש, חובה עלינו להניח את התורה בפניהם כשהיא מתובלת בשירת החיים ובששון אין קץ. זה האל"ף, זו ההתחלה, ואפשר לומר שזה גם הסוף... אי אפשר ללמוד ללא שמחה, תענוג ועדנה.

הרב שיינברג זצ"ל היה תמיד אומר שצריך להביא את התלמידים למצב של 'תורתך שעשועי' שלימוד התורה יחשב אצלם בבחינת שעשוע. החזו"א אמר הווארט הידוע שבימינו קניין משיכה עדיף מחזקה... שכדאי לכל הורה ומחנך לאמץ את קניין 'משיכה' למשוך את לבבם אל הלימוד ע"י שנמתיק להם את התורה ונביאם למצב של שמחה בתורה.

ונזכור תמיד את דברי המסילת ישרים 'האדם לא נברא אלא להתענג על ה' ולהנות מזיו שכינתו' ומוסיף 'שזהו התענוג האמיתי והעידון הגדול מכל העידונים שיכולים להמצא' – זו הדרך היחידה שבאמצעותה אפשר להתעלות – רק ע"י התענוג וההנאה בעבודת ה' ניתן לסלול את הדרך להצלחת התלמידים- הבנים.

לע"נ אבי מורי ר' חיים ב"ר ישעיהו ז"ל

משה בירנבוים - birmoshe@gmail.com

חינוך לחיים

פרשת ואתחנן

"ראה למדתי אתכם חקים ומשפטים... לעשות כן בקרב הארץ... והודעתם לבני ולבני בניך" מסביר הבן איש חי שמשה רבינו דרש מעם ישראל ללמד תורה, כפי שהוא עצמו לימד אותם - "למדתי אתכם... לעשות כן" (בכורות כ"ט) והכוונה "אני לימדתי כאשר ציווני, ולא עיכבתי אצלי דבר אחד להתפאר בו לעצמי, וכן ראוי שגם אתם תעשו כן בקרב הארץ, שכל אחד ילמד לאחרים כל מה שהוא יודע". מכאן חיזוק לכל מחנכי הדור ש"אם יש אדם שהוא מבין בדברי תורה, יפרנס מתורתו ג"כ לאחרים, כדי שתרבה חכמתו לו ומוסיפין לו עליה" (תדב"א פכ"ז). וכדברי המהרש"א בסנהדרין צ"ט על המאמר "אדם לעמל יולד". לעמל- לעמל ומלמדה לאחרים, ורמז שמעתי בזה שהמילה "לעמל" זה ר"ת ללמוד על מנת ללמד" וזה בעצם אחד מקנייני התורה ששנו במסכת אבות "הלומד על מנת ללמד".

והחידוש בפס' – שהרי לכא' מדוע אמר משה "בקרב הארץ" הלא גם מצוות שאינן תלויות בארץ לימד את בני? אלא מסביר בטוב טעם בספר "פיתוחי חותם" שאם נעיין היטב בפרשה זו נבין כי כולה נאמרה להוכיח ולהזהיר על לימוד התלמידים, שאל ירע בעיני הרב לחזור ולשנות לתלמידים אותן העניינים אשר כבר למד. הגם שלא יצמח לו שום תועלת עוד מהלימוד הזה. כי באמת ניקח מוסר השכל ממשה רבינו אשר היה שלם בתכלית השלימות, ולא נתחייב במצוות התלויות בארץ כי לא נכנס לארץ, ובכל זאת ציווה ה' ללמד את בני ישראל כאלו נצטווה גם הוא עליהם. שמשה רבינו אחרי שידע שלא נכנס לארץ, לימד אותם הלכות אלו הגם שאין לו שום תועלת מהלימוד, מכל מקום "למדתי אתכם" וממני תלמדו כמה גדולה מצוות תלמוד תורה של רבים, וכן תעשו כמוני שאפי' שהלימוד לא יהא לתועלת עצמכם, מ"מ תחזרו לשנות את הדברים להודיע לבניכם - "והודעתם לבניך".

על הסיפור הידוע של רב פרידא שלימד בסבלנות תלמיד קשה הבנה 400 פעם, שואל ר' משה פינשטיין זצ"ל וכי לא חס על זמנו היקר? האם לא עדיף לנצל הזמן ללימוד בעמקות? והתשובה אומר הרב שרגא גרוסברד זצ"ל ע"פ המאמר בנדרים נ"ה "כיוון שעושה אדם את עצמו כמדבר שהוא מופקר לכל – תורה ניתנת לו במתנה" ומבאר הרא"ש "מופקר לכל" – ללמד תורה לכל.

במילים אחרות, זהו ראש ישיבה, זהו מחנך, זהו מלמד תינוקות שבכל דור ודור, המפקירין את עצמם בכדי ללמד תורה לזולת, מכח הפקרה זו, ורק מכוחה, אדם זוכה למתנת התורה הקדושה. לזכות בתורה אינו דבר של מה בכך. אפילו משה רבינו היה לומד התורה ומשכחה עד שניתנה לו במתנה. וזה מה שנלמד ממעשה דר' פרידא שהחכם שמפקיר עצמו ומקדיש עתותיו ללמד תורה לזולת, אפילו שנראה שיכל בזמן הזה להתעלות הרבה בתורה, לאמיתו של דבר אינו מפסיד, כי ההפקרה עצמית זו היא תנאי הכרחי לקבלת התורה במתנה.

רמז לכך מצא בעל ה"הפלאה" על הפס' "צדיק כתמר יפרח כארז בלבנון ישגה" – הצדיק נמשל ל-2 סוגי עצים, תמר וארז, מה מיוחד בהם? ומסביר כך:

התמר – הוא עץ קטן יחסית לארז, כי הוא פורח ומוציא פירות, והם יונקים ממנו ומוציאים את כוחו ולכן מתמעט לו כח הצמיחה ונשאר עץ קטן.

הארז – אינו מוציא פירות ולכן את כל כוחו משקיע בכח הצמיחה של עצמו, והוא גדל וגדל גבוה. ה"צדיק" הוא משפיע ועושה פירות... ומגדל תלמידים ומשקיע מכוחותיו וממרצו לעשות פירות כתמר. ולכא' יוצא שמזיק לעצמו ו"ישאר קטן" כמו התמר שנגרע מכוחו. לכן מבטיח הכתוב "כארז בלבנון ישגה" שלא תפריע לו עבודת הרבים עם תלמידיו וה' יעזרהו, שגם הוא עצמו יגדל וישגה כמו הארז בלבנון. "יפרח" – וירבה תלמידים כמו התמר, ואעפ"כ "ישגה" ויגדל הוא עצמו כמו הארז הגדל לגובה.

ר' שמעון שקופ זצ"ל בהקדמה לספרו "שערי יושר" כותב "וראוי לכל איש אשר חננו הקב"ה איזה יתרון חכמה להשריש בנפשו שורש עמוק, שקנין זה שניתן לו לא ניתן "לו לעצמו" בלבד, אלא רק להיות כ"גזבר" על זה, לחלוק למי שראוי לזה, ואם ישמור כראוי תפקיד זה, ללמד למי שראוי ללמוד, אז יתעלה למשרה יותר גדולה ויקבל סיעתא דשמיא להיות גזבר יותר גדול, לחלק יותר ויותר לאחרים בדרגה יותר גדולה".

על הפס' "ואהבת לרעך כמוך" אומר ר' עקיבא "זה כלל גדול בתורה" ועל הפס' "וחי אחיך עמך" דורש "חייך קודמים לחיי חברך" שואל ה"חתם סופר" אם אדם צריך לדאוג תחילה לחייו הוא, כיצד יכול לקיים ואהבת?? ומסביר שעל כן ר"ע אומר ש"כמוך" הוא כלל גדול בתורה – בלימוד התורה!! שחייב אדם ללמוד תורה עם אחרים, אע"פ שרמת ידיעותיהם נמוכה משלו והוא מתבטל מלימודו, וחסר לו את מה שיכל ללמוד באותו זמן. כי הדין של "חייך קודמים לחיי חברך" אינו חל אלא על עניינים חומריים, אבל לגבי לימוד התורה – הרי זה כלל גדול שתאהב את חברך כמוך ותלמד איתו.

ברוח זה מפרש האדמו"ר מאוחרוב זצ"ל את דברי התנא "אם למדת תורה הרבה אל תחזיק לעצמך כי לכך נוצרת" – אל תחזיק את הטובה רק לעצמך, אלא למד אותה לאחרים – כי לכך נוצרת, היינו לכך נוצרת חכם ונתן לך הקב"ה חכמה ובינה בכדי ללמד אחרים

לע"נ אבי מורי ר' חיים ב"ר ישעיהו ז"ל

משה בירנבוים - birmoshe@gmail.com